

İSLÂM, EVRİM TEORİSİNE NASIL BAKIYOR? (3)

(...dünden devam)

Kâinâtın tamamı tekâmül kanununa göre yaratılmıştır. Kur'-ân-ı Kerîm'in ifadesine göre üzerindeki canlıların anası olan şu dünyâ, dört İlâhî günlük, yani dört büyük zamanlı evrim sürecinden geçirilerek bu şekline sokulmuştur. Canlıların zübdesi olan insan da çok derin bilgi, ince hesap ve planların sonucunda süzüle süzüle tabiat güçlerine hükmeden, dünyâyı onaran, daima ilerleyen, kalkınan bir mükemmel varlık haline getirilmiştir. Ama yine tekrarlayalım ki bu uzun süre bize ve bizim ölçülerimize göredir. Bize göre milyonlarca yılda yaratılmış olan insan, Allah'a göre bir anda yaratılmış demektir. Çünkü O'nun için bütün zaman bir ân'dan ibarettir. Zamanın parçaları O'nun katında bütünleşir. Milyonlarca yıl, ân-i vâhide'ye (tek âna) döner. Gerçeği Allah bilir.

Evrım teorisini Müslümanlar işlemiş ve geliştirmişlerdir. İlk defa Câhiz (ö. 255/868), göçlerin ve genel olarak çevrenin, kuşların hayatında yaptığı değişikliğe dikkati çekmiştir. Daha sonra Bîrûnî'nin çağdaşı İbn Miskeveyh (ö. 421/1030), el-Favzu'l-Asğar adlı eserinde bu evrim görüşüne daha belirgin bir şekil vermiştir:

Evrım Teorisinin kurucusu olan Darwin (1809-1882)'den çok önce Erzurumlu İbrâhîm Hakkı (1703-1772) Müslümanların geliştirdiği bu evrim tezini ünlü Ma'rifetnâme'sinde şöyle özetlemiştir:

"Varın yok olması, yokun var olması mümkün değildir. Var dâima var, yok da dâimâ yoktur. Fakat var, bir mertebeden diğer mertebeye, bir halden diğer hale geçebilir. Allah'ın emriyle felekler ve yıldızlar hareket edip dört unsur (eleman istihâle (evrim) ile birbirine karışmış, unsurların izdivâcından (karışımından) önce madenler, ondan bitkiler, ondan hayvanlar vücuda gelmiş ve hayvan kemalini bulunca insan meydana gelmiştir. Madenlerle bitkiler arasında ara varlık mercân'dır; bitkilerle hayvanlar arasında ara varlık hurma'dır; hayvanlarla insanlar arasında ara varlık maymun'dur. Zirâ cümle a'zâsı, kıl ve kuyruktan başka içi dışı insana benzer. Aracıların varlığının hikmeti şudur ki: her biri kendi mertebesinin aşağısından en yükseğine vasıl olup varlıklar mertebesi bir düzenle sıralanıp insan mertebesinde son bulur. Gâye, devr-ü zemânın tetimmesi, cihâ'nın özü olan insanın meydana gelmesidir."

"İşte bu mertebede ahlâken yükselip Tanrı huylarıyla vasıflanan kişi, ma'rifet kemâline erip küllî akla kavuşmuş ve bu mertebede varlık dâiresi birleşip tamamlanmıştır. Onun iptidâsı akl-ı evvel, sonu da insân-ı kâmilidir."

İnsanın, evrenin özeti olduğu görüşünü çok güzel ifade eden Şeyh Galip, insana seslenerek kendisinin, bir gizli hazine değerine sahip olduğunu anımsatmaktadır:

Ey dil ey dil neye bû rütbede pür gamsın sen

Gerçi vîrâne isen genc-i mutalsamsm sen

Secde fermây-i melek zât-ı mükerremsin sen

Bildiğin gîbi degil, cümleden akdemsin sen

Rûhsun nefha-i Cibrîl ile tev'emsin sen

Sırr-ı Hak'sın mesel-i Îsî-i Meryem'sin sen

Hoşça bak zâtına kim zübde-i âlemsin sen

Merdüm-i dîde-i ekvân olan Adem'sin sen.
